



Navigating Mis- and
Disinformation at an Older Age

PUOLUEELLISUUSJAHTI UUTiset TARKASTELUSSA



Nordplus



Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY



Kuinka tätä materiaalia käytetään

Tämä harjoitus on suunniteltu auttamaan osallistujia tunnistamaan median puolueellisuuden eri muotoja ja pohtimaan, miten kieli, kuvat ja kehystys voivat vaikuttaa siihen, miten tieto ymmärretään.

Harjoitus kannustaa kriittiseen ajatteluun, keskusteluun ja kunnioittavaan näkökulmien vaihtoon. Osallistajat vertailevat erilaisia raportointityylejä ja harjoittelevat tunteisiin vetoavan kielen, puuttuvan asiayhteyden ja muiden puolueellisuuden merkkien tunnistamista mediasisällöistä.

Voit käyttää tätä materiaalia:

- työpajoissa, luokahuoneissa tai keskusteluryhmissä
- pienryhmissä tai koko ryhmän yhteisenä aktiviteettina
- tulostettujen monisteiden tai digitaalisten laitteiden avulla
- osallistujien kanssa, joilla on eritasoista digitaalista osaamista

Harjoitus toimii parhaiten, kun osallistujia kannustetaan:

- keskustelemaan havainnoistaan avoimesti
- selittämään, miksi tietyt sanavalinnat tai kuvat voivat vaikuttaa puolueellisilta
- vertailemaan erilaisia tulkintoja kunnioittavasti
- pohtimaan, miten mediasisältö voi vaikuttaa tunteisiin, mielipiteisiin ja käyttäytymiseen

Tässä harjoituksessa ei ole yhtä oikeaa vastausta. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta siitä, miten mediaviestejä luodaan ja miten ihmiset voivat tulkita niitä eri tavoilla.

Ohjaajia kannustetaan luomaan tukeva ja tuomitsematon ilmapiiri, jossa osallistujat tuntevat olonsa kotoisaksi jakaessaan ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Median puolueellisuusjahti

Tämä harjoitus auttaa osallistujia kehittämään kriittistä ajattelua tunnistamalla puolueellisuutta mediasisällöissä. Osallistujat tutkivat otsikoita ja artikkeleita tunnistaakseen puolueellisuuden merkkejä ja keskustelevat niiden vaikutuksista.

Oppimistavoitteet

- Tunnistaa tunteisiin vetoava kieli ja kehystys mediassa.
- Ymmärtää, miten sanavalinnat ja tunteet voivat vaikuttaa mielikuviin.
- Vertailla puolueellisia ja neutraaleja raportointityylejä.
- Harjoitella puolueellisuudesta keskustelemista kunnioittavalla tavalla.

Tarvittavat materiaalit

- Osallistujien omat laitteet ja internet-yhteys, **TAI** tulostetut monisteet, jotka sisältävät esimerkkejä otsikoista ja artikkelipätkistä (mukana alla)
- Puolueellisuuden tunnusmerkkien tarkistuslista (mukana alla)
- Valinnainen: projektori/videotykki yhteistä tarkastelua varten

Ohjeet

Alustuskeskustelu (5 min): Kysy osallistujilta, ovatko he nähneet otsikon, joka vaikutti liioitellulta tai epärealistiselta.

Monisteiden jako (2 min): Anna jokaiselle ryhmälle esimerkkejä otsikoista tai tekstipätkistä (puolueellisia ja neutraaleja).

Puolueellisuusjahti (10–15 min): Pyydä osallistujia käymään esimerkit läpi ja korostamaan tai merkitsemään: tunteisiin vetoavat sanat, lähteiden puute ja yksipuolinen raportointi tai asiayhteyden jättäminen pois.

Ryhmäkeskustelu (10 min): Pyydä ryhmiä jakamaan löydöksensä. Kysy:

1. Mikä sai sinut epäilemään, että tämä saattaisi olla puolueellista?
2. Miten kirjoittaisit sen uudelleen, jotta se kuulostaisi neutraalimmalta?
3. Miten tämä voisi vaikuttaa lukijan tunteisiin tai toimintaan?

Puolueellisuus ei aina tarkoita, että tieto on väärää. Puolueellisuuden tunnistaminen auttaa kuitenkin ymmärtämään paremmin, miten tieto voi vaikuttaa mielipiteisiin ja tunteisiin.

Esimerkkiotsikoita keskustelun tueksi

Ahneet teknologiajätit päästävät vaaralliset tekoälytyökalut yleisön ulottuville	Teknologiayritykset julkaisevat uusia tekoälytyökaluja kuluttajille
Laiskat opiskelijat turvautuvat tekoälyyn sen sijaan, että ajattelisivat itse	Yhä useammat opiskelijat käyttävät tekoälytyökaluja koulutöissään
Hallitsemattomat mielenosoittajat aiheuttavat kaaosta kaupungissa	Mielenosoittajat kokoontuvat ilmaisemaan huolensa kaupungin keskustassa
Terveystieteiden järjestelmä kriisissä, potilaat hylätty loputtomiin jonoihin	Pitkät odotusajat haastavat edelleen terveydenhuoltopalveluita
Monimutkaiset digipalvelut pakottavat ikääntyneet yhteiskunnan ulkopuolelle	Ikääntyneet kokevat haasteita digitaalisten palveluiden kanssa
Sosiaalinen media tuhoaa nuorten mielenterveyden	Tutkijat jatkavat sosiaalisen median mielenterveysvaikutusten tutkimista
Tekoäly vie työpaikat työntekijöiden pelätessä tulevaisuuttaan	Yritykset selvittävät, miten tekoäly voi muuttaa tulevaisuuden työpaikkoja
Ennätysheiteet todistavat ilmastokatastrofin olevan jo täällä	Tutkijat raportoivat ennätyslämpötiloista ja ilmastohuolista

Puolueellisuuden / vinoumien tunnusmerkkien tarkistuslista

- Tunteisiin vetoava tai sensaatiohakuinen kieli
- Lähteiden puuttuminen tai epämääräiset viittaukset (esim. ”asiantuntijoiden mukaan”)
- Yksipuolinen tai mielipiteisiin perustuva kerronta
- Manipulatiivinen kuvavalinta tai kuvatekstit
- Puuttuva asiayhteys tai taustatiedot
- Äärimmäiset adjektiivit ja verbit

Vinkkejä ohjaajalle

- Kannusta kunnioittavaan keskusteluun, erityisesti silloin kun mielipiteet eroavat.
- Korosta, että puolueellisuus ei aina ole tahallista. Se voi johtua pelkästään sanavalinnoista tai kehystyksestä.
- Vahvista kaikki havainnot ja auta osallistujia muotoilemaan puolueellinen sisältö uudelleen neutraaliin sävyyn.

Esimerkkejä mediasisällöistä

1. Tekoäly arjessa

Teknologiajätit päästävät holtittomasti vaarallisten tekoälytyökalujen tulvan yleisön ulottuville ja sivuuttavat yksityisyyteen ja työpaikkoihin kohdistuvat riskit. Asiantuntijat varoittavat, että nämä järjestelmät vakoilevat käyttäjiä, keräävät henkilötietoja ja varastavat ihmisten luovuutta. Hallitukset ovat tehneet vähän tämän tekoälyinvaasion pysäyttämiseksi jättäen tavalliset ihmiset alttiiksi arvaamattomille seurauksille.

VS.

Suuret teknologiayritykset julkaisevat uusia tekoälytyökaluja, jotka voivat luoda tekstiä, kuvia ja muuta sisältöä. Asiantuntijat ovat ilmaisseet sekä innostusta että huolta siitä, miten nämä järjestelmät voivat vaikuttaa yksityisyyteen, työllisyyteen ja luovuuteen. Päättäjät selvittävät parhaillaan, miten tekoälyn käyttöä voitaisiin säännellä tavalla, joka suojaa käyttäjiä mutta tukee samalla innovaatioita.

2. Koulutus ja tekoälytyökalut

Koulut ovat menettämässä hallinnan, kun laiskat opiskelijat luottavat tekoälyohjelmiin, jotka ajattelevat heidän puolestaan. Opettajat ovat raivostuneita ja sanovat, että tämä teknologia tuhoaa koulutuksen ja kannustaa huijaamiseen oppimisen sijaan. Tekoälyn yleistymisen luokkahuoneissa osoittaa, kuinka teknologia romuttaa nuorten työmoraaalin.

VS.

Opiskelijoiden lisääntyvä tekoälytyökalujen käyttö on herättänyt opettajien keskuudessa keskustelua akateemisesta rehellisyydestä ja oppimiskäytännöistä. Jotkut opettajat kantavat huolta siitä, että opiskelijat tukeutuvat liikaa näihin työkaluihin, kun taas toiset näkevät niissä potentiaalia yksilölliseen tukeen ja luovuuteen. Koulut ovat alkaneet laatia selkeitä suuntaviivoja tekoälyn vastuulliselle käytölle koulutuksessa.

3. Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka

Sydämettömät suuryritykset ja saastuttamista rakastavat poliitikot uhraavat edelleen planeetan voiton tavoittelun vuoksi. Julkisesta suuttumuksesta huolimatta he ummistavat silmänsä äärisäiden ja nousevien lämpötilojen aiheuttamalta kärsimykseltä. Kansalaiset pohtivat, kuinka kauan tämä ahneus voi jatkua, ennen kuin ympäristömme romahtaa kokonaan.

VS.

Ympäristöaktivistit ovat arvostelleet joitakin teollisuudenaloja ja poliittisia johtajia hitaasta edistymisestä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Elinkeinoelämän edustajat puolestaan korostavat, että siirtyminen vihreämpään teknologiaan vaatii aikaa ja investointeja. Keskustelu ilmentää haastetta sovittaa yhteen taloudelliset edut ja ympäristövastuu.

4. Julkiset mielenosoitukset

Tuhannet vihaiset mielenosoittajat ryntäsivät kaupungin keskustaan, tukkivat liikenteen ja ottivat väkivaltaisesti yhteen poliisin kanssa. Kaaos puhkesi, kun yritykset joutuivat sulkemaan ovensa ja pelästyneet asukkaat seurasivat mellakointia sivusta. Viranomaiset kuvailivat tilannetta radikaalien ryhmien lietsomaksi laittomuudeksi.

VS.

Kaupungin keskustassa järjestettiin tänään suuri mielenosoitus, johon osallistujat kokoontuivat ilmaisemaan huolensa hallituksen viimeaikaisesta politiikasta. Poliisi raportoi muutamista lievistä välikohtauksista, mutta kertoi tapahtuman sujuneen pääosin rauhallisesti. Jotkin yritykset sulkivat ovensa tilapäisesti suurten ihmismäärien vuoksi.

5. Digitaaliset terveyspalvelut

Hallitus pakottaa kansalaiset käyttämään uusia digitaalisia terveystalustoja, jotka vaarantavat henkilötiedot. Monet kokevat tulleen painostetuiksi jakamaan yksityisiä tietojaan vain päästäkseen perusterveydenhuollon piiriin. Kriitikot kutsuvat järjestelmää yksityisyyden suojan painajaiseksi ja varoittavat, että arkaluonteiset tiedot voivat helposti päätyä väärin käsiin.

VS.

Hallitus on äskettäin ottanut käyttöön uusia digitaalisia terveyspalveluita, joiden tavoitteena on helpottaa hoitoon pääsyä. Vaikka osa kansalaisista pitää uudistusta käteväenä, toiset ovat ilmaisseet huolensa tietosuojasta ja yksityisyydestä. Viranomaisten mukaan turvatoimia vahvistetaan parhaillaan ja tiedonkäytön avoimuutta parannetaan.